

Alle tiders Nordsjælland

MUSEUM NORDSJÆLLANDS
ÅRBOG 2015

En kongelig oldgransker

– Frederik VII, Rokkestenen og Kongedyssen

AF PERNILLE PANTMANN

Dysser – bondestenalderens storstensgrave – kan stadig fascinere os, ligesom de fascinerede kong Frederik VII for 150 år siden. Han lod to af de nordsjællandske dysser undersøge for at blive klogere på disse monumentale bygningsværker, der er opført længe før pyramiderne. Kongens arkæologiske evner er blevet draget i tvivl, men det er en fejlagtig opfattelse. Han var formentlig hverken værre eller bedre end samtidens oldgranskere, der i dag opfattes som fagets pionerer.

De synlige fortidsminder, som bronzealderens gravhøje og bondestenalderens dysser og jættestuer, er blevet en næsten naturlig del af vores landskab – på trods af, at de jo netop er fortidsminder og således er menneskeskabte rester fra tidligere kulturer. Disse monumenter har inspireret til folkesagn og overtro, men de har også inspireret kunsten. For mange guldaldermalere var de yndede motiver, ligesom mange digtere har ladet forestillingerne om dem inspirere til storladne digte. De er sågar til tider opfattet som nationale symboler, der har figureret på pengesedler og frimærker, for er der noget mere dansk end en dysse på en bakketop? Svaret må blive ja – for et af de interessante træk ved disse dysser og jættestuer er, at de følger en tendens i hele det vesteuropæiske område i perioden mellem 3500 og 3000 f.Kr., og derfor kan de

ikke opfattes som særskilt danske. Spørgsmålet om nationalsymbolikken er dog et helt emne for sig, der mageligt kunne fylde en selvstændig artikel.

I stedet vil denne artikel fokusere på to udvalgte nordsjællandske dysser, der ud over det geografiske fællesskab, også har det tilfælles, at de blev undersøgt på kong Frederik VII's foranledning.

Oldgranskeren Frederik Folkekær

Frederik VII var konge i perioden 1848-1863, en relativ turbulent periode i den danske historie, både med treårskrigen og med indførelsen af Grundloven. Frederik VII opfattes i dag ikke som en af de mest politisk blændende konger, men til gengæld havde han i sin samtid en bred folkelig appel, der medførte tilnavnet "Folkekær". Blandt hans mest kendte hobbyer var arkæologien. Denne interesse var opstået allerede i den tidligste ungdom, men der kom for alvor gang i hans arkæologiske virke, da han som ung blev forvist til Jægerspris af sin far, Christian VIII, pga. dårlig opførsel over for sin første hustru, prinsesse Vilhelmine.

Prins Frederik, senere kong Frederik, fik aldrig nogen egentlig uddannelse som arkæolog – eller oldgransker, som det kaldtes dengang, men det fik de ledende figurer, dengang i arkæologiens barndom, C.J. Thomsen og J.J.A. Worsaae, heller ikke. Og man bør huske på, at datidens udgravninger almindeligvis blev forestået af en person, der ikke

Frederik VII sammen med sin tredje hustru, Grevinde Danner. Bemærk oldsagssamlingen i baggrunden. Maleri af J.V. Gertner 1861. Fra H. Thrane, Nationalmuseets Arbejdsmark 2007, s. 157.

selv deltog i det manuelle arbejde, men som i stedet overværede og registrerede det fra kanten af udgravningen. Selve arbejdet udførtes typisk af lokale daglejere eller andre, der ville tjene lidt ekstra. Således er billedet af Frederik VII, der iagttagt ar-

bejderne, mens han sad i sin lænestol, ikke meget forskelligt fra udgravninger forestået af samtidens og senere arkæologer – blot sad disse typisk på skamler og ikke i lænestole. Den egentlige forskel mellem kongens og de "professionelles" udgravninger var, at kongen havde det privilegium, at han kunne udkommandere soldater til opgaven, og det benyttede han sig af i flere tilfælde.

Worsaae var, som nævnt, en af pionererne i dansk arkæologi. Det var ham, der fik indflydelse på, hvordan man i dag tolker dysser og jættestuer, hvilket jeg vender tilbage til senere. Worsaae blev hurtigt koblet på Frederik VII's udgravninger, idet han allerede havde kong Christian VIII's bevågenhed. De indledte et tæt samarbejde, og blev begge Skandinaviens mest erfarne udgravere i deres tid. Worsaae omtalte Frederik VII som en "amatør", men en dygtig én af slagsen. I vore dage lægger vi ofte noget negativt i udtrykket amatør, men i den oprindelige betydning er det en hædersbetegnelse for en lidenskabeligt engageret person, der lægger gode kræfter i noget uden at påberåbe sig professionel kunnen og ambition. Og Frederik VII aner-

Kong Frederik VII under udgravningen i Jelling i 1861. Tegning af Jacob Komerup. Fra H. Thrane, Nationalmuseets Arbejdsmark 2007, s. 153.

kendte Worsaaes store og dygtige arbejde, og han belønnede derfor Worsaae med titlen som professor og gjorde ham senere ansvarlig for den kongelige oldsagssamling på Frederiksborg Slot.

Kong Frederik VII kom til at forestå udgravninger mange steder, blandt de mere kendte er Jellingehøjene. Og i kraft af at kongen foretrak at være uden for *København*, og derfor ofte var på Frederiksborg, Jægerspris eller Sorgenfri Slot, har han ligeledes foretaget en del udgravninger i det nordsjællandske. Det var til stor irritation for embedsværket i København, ikke mindst under treårskrigen, at han befandt sig langt væk fra begivenhedernes centrum, bl.a. med udgravningerne af Asserbo Slotsruin. Man sagde således, at "... Majestæten var på tidsspilde for at rode imellem nogle gamle ben".

Som nævnt var kongen ikke nødvendigvis selv ude at svinge skovlen, ligesom han heller ikke selv førte journaler over udgravningen. Hertil havde han livskytte Jørgensen. Hvordan livskytte Jørgensen havde fået tilknytning til Frederik VII, og hvilken tilgang Jørgensen havde til arkæologiske udgravninger, fortaber sig i tågerne. Men det fremgår flere steder i Worsaaes papirer, at han følte en vis trykthed ved, at livskytte Jørgensen ledsagede kongen på disse udgravninger, idet Jørgensen var meget pertentlig og systematisk og således stod som garant for kvaliteten af arbejdet. Kongen var kendt for dels af overdrive eller digte historier, og dels kunne han være temmelig utålmodigt anlagt, hvilket, efter Worsaaes opfattelse, kunne få konsekvenser for udgravningens resultater og tolkning.

Men overordnet set bør man ikke opfatte kong Frederik VII som nogen dårlig arkæolog eller oldgransker, han var tværtimod en dygtig amatør. Han var blot privilegeret ved at kunne vælge og vrage, hvad han ville udgrave – privilegier, som andre kun drømte om.

J. J. A. Worsaae én af dansk arkæologis pionerer. Tegning af A.A. Jerndorff. Fra Politikens Arkæologi Leksikon.

Dysser og jættestuer

Inden beretningen om kongens udgravninger af to dysser vil en lille introduktion til emnet være på sin plads. Dysser og jættestuer hører begge under fællesbetegnelsen megalitgrave – altså storstensgrave. Ordet dysse stammer fra det islandske ord "dys", der betyder gravhøj. Tidligere brugte man betegnelsen om alle storstensgrave. Senere kom begrebet "jættestue", fordi man mente, at de store sten måtte være rejst af jætter, altså kæmper. Af samme årsag kaldtes de også for "kæmpehøje".

I dag skelner vi groft sagt mellem dysser og jættestuer ved, at en dysse er et mindre stenkammer uden gang, mens en jættestue har en lang stensat gang vinkelret placeret på et større kammer. Dysserne blev opført umiddelbart før jættestuerne. At der var tale om et storstilet byggeprojekt er hævet over enhver tvivl. Det anslås således, at der i tiden

Livskytte Jørgensen,
kongens tro ud-
gravningsassistent
og ansvarlig for
udgravningerne af
Rokkestenen og
Kongedyssen.
Fra H. Thrane 2007,
Nationalmuseets
Arbejdsmark 2007,
s. 151

mellem 3500 og 3000 f.Kr. blev opført ca. 40.000 storstensgrave i det nuværende Danmark – og man skal huske på, at tilsvarende anlægsarbejder foregik samtidig i hele Vesteuropa. I dag tænker man gerne på dysserne som tre-fire store sten med en større sten ovenpå – en overligger – men oprindeligt var mange dysser dækket af en jordhøj. Dysserne opdeles i rund- og langdysser. Runddysser består af ét kammer, mens der i langdysser er flere kamre. For 200 år siden, i starten af 1800-tallet, var den almindelige opfattelse, at storstensgravene var fortidens altre eller tingsteder. Der blev skrevet digte om dem i tidens romantiske ånd. Et af de mere kendte er forfattet af Grundtvig, efter at han besøgte langdysen Gunderslevholm på Midsjælland. Her følger et uddrag:

*"...Hvad løfter sig hist!
O! er det ei Alterets mossede Stene,
Som Egenes Grene
Saa tætte omhvælver?
Det er. O! Jeg skælver,
Jeg dirrer af Lyst,
Og hellige Andagt opfylder mit Bryst.
Jeg iler, jeg iler med vingede Fjed,
For Asernes Alter at kaste mig ned,
Og prise de Hensovne Guder..."*
(*"Gunderslev Skov"* af N.F.S. Grundtvig 1808)

Den unge energiske Worsaae havde imidlertid foretaget undersøgelser, især i nogle af de nord-sjællandske dysser og jættestuer, bl.a. i Vejby og Tibirke i 1837. Foranlediget af disse udgravninger argumenterede han for, at dysserne ikke længere skulle opfattes som altre, men i stedet skulle opfattes som grave. Han fremhævede, at overliggerne skulle have haft den flade side opad, hvis de skulle have fungeret som altre, men i realiteten har de fleste den hvælvede side opad. Dertil kom, at han i flere af anlæggene havde fundet skeletter, hvilket efter hans opfattelse afgjorde, at der måtte være tale om grave. En anden fremherskende teori var, at dysserne og jættestuerne var tingsteder. Også den opfattelse afviste Worsaae, bl.a. med den begrundelse, at randstenene var umagelige at sidde på.

Frederik VII var så imponeret af disse bygningsværker, at han forfattede et lille skrift om, hvordan anlæggene efter hans vurdering var opført. Her argumenterede han for en teori om byggemetoden, selvom den ikke var hans egen, hvor en rampe af jord blev anvendt til at få overliggerstenen på plads. Denne teori har været fremherskende indtil for relativt nyligt, men er nu erstattet af teorier om

Langdyssen Rokkestenen, som den tager sig ud i dag, restaureret og tilgængelig. Bemærk dækstenen, den oprindelige rokkesten.

løftestænger. Pointen er, at Frederik VII var gløden-
de interesseret i disse stortstensgrave, ikke blot som
skattejæger, men som en arkæolog, der prøver at
forstå baggrunden for opførelsen og teknikken.

Rokkestenens historik og beskrivelse

Mange dysser og jættestuer har et navn, der er
knyttet til lokale sagn eller historier. Det samme
gør sig oprindelig også gældende for langdyssen
Rokkestenen. Mange er i dag slet ikke klar over,
hvor Rokkestenen ligger. Den er placeret sydvest
for Hillerød og kan ses ude fra Hillerødmotorvejens
forlængelse, inden afkørslen til Hillerød Syd, når
man kommer sydfra. Tidligere hed gravhøjen Kong
Kjelds Høj, ligesom et mindre, nærliggende skov-
område hed Kong Kjelds Skov. Hvem Kong Kjeld
var, har det ikke været mulig at finde frem til. Det er
foreslået, at han var en lokal sagnfigur, men i så fald
er det ikke et sagn, der er alment kendt længere.

Hvordan gravhøjen egentlig blev opdaget, og
hvorfor, fortaber sig i tågerne, men ifølge et notat
på Nationalmuseet havde en løjtnant Ostenfeldt

i 1855 opdaget en rokkesten på gården "Trolde-
mindes" marker. Hvem denne løjtnant var, og hvor-
for han fandt stenen, fremgår ikke. Det er muligt,
at han kan have været på kortlægningsopgave, da
man typisk anvendte militærpersoner til sådanne
opgaver. Og det er efter denne opdagelse i 1855,
at dyssen tilsyneladende skiftede navn til Rokke-
stenen.

Herefter er der lidt forvirring om årstal og
hændelser. I sagen ligger en håndskreven rapport
forfattet af den tidligere omtalte livskytte Jørgen-
sen. Af denne rapport fremgår det, at en udgrav-
ning fandt sted i august (mere om resultaterne se-
nere), og det fremgår også, at det den 21. august
var under nærværelse af Hans Majestæt Kongen.
Der står dog ikke noget om hvilken konge, for det
har jo ganske givet sig selv. Problemet er blot, at
livskytte Jørgensens håndskrift er meget personlig,
og derfor visse steder kan være vanskelig at tyde.
Således har datoen for underskriften tidligere været
tolket som 1865 og 1869. Problemet med disse to
årstal er, at det da ville have været kong Christian IX,

Jørgensen med Livskytte med udtalelsen Jørg. Jørgensen har ved
 4. og 5. August 1863 ved Jørgensen, Jørgensen en N. v. l. af
 flade Jørgensen. Jørgensen blev ad Jørgensen Lilla Jørgensen der
 Jørgensen at mere af en Jørgensen, Jørgensen uogle Jørgensen
 af Jørgensen Jørgensen at Jørgensen af Jørgensen og en Jørgensen
 af Jørgensen.

Frederiksborg 21de August 1863

Jørgensen

Livskytte Jørgensens
 signatur med dato og
 årstal fra rapporten om
 udgravningen af Rokke-
 stenen.

der havde overværet udgravningen, og han var, så vidt vides, ikke arkæologisk interesseret. Men hvis man i stedet læser årstallet som 1863, passer det med, at det stadig er i Frederik VII's regeringstid. Kongen døde 15. november samme år, men fra forskellige kilder ved man, at han udviste interesse for arkæologiske udgravninger indtil det sidste, og således var på besøg på udgravningerne i Nydam Mose frem til 14 dage før sin død.

Det er derfor ganske sandsynligt, at Frederik VII lod langdyssen Rokkestenen udgrave fra 12. august 1863 og frem. Ifølge Jørgensens rapport var det endda "Iflg. Hans Majestæts Kongens Aller høieste befaling...", ligesom det fremgår, at kongen selv superviserede udgravningen d. 21. august.

Rokkestenen udgraves

Hvorfor udgravningen blev iværksat vides ikke med bestemthed, men forklaringen skal nok findes i, at rokkeeffekten havde vakt en del nysgerrighed. I første omgang blev langhøjen registreret, den var således 56 alen lang og 27 alen bred, hvilket omregnet svarer til ca. 36 x ca. 17 meter. Højen var rektangulær med oprejste sten hele vejen rundt og

endda med lidt større sten i enderne. Selve Rokkestenen var i virkeligheden dækstenen til et gravkammer, kaldet "a," der desværre viste sig at være fundtomt. Dog er der registreret en brolægning i bunden med flinteskærver henover.

Derefter blev der tilsyneladende foretaget mindre undersøgelser i resten af højen, alle åbenbart resultatløse. Men endnu et kammer, kammer "b", blev udgravet 21. august 1863 i overværelse af kong Frederik VII. Dette kammer, i den sydlige ende af anlægget, var lidt mindre end det første, men det havde også en brolægning i bunden, der ligeledes var dækket af flinteskærver. I dette kammer blev der fundet rester af et lerkar samt knoglerester og tænder fra et menneske. Hvad man i øvrigt har syntes om denne udgravning, og om den levede op til det forventede, fremgår ikke af rapporten.

I 1938 blev langdyssen restaureret, hvilket ifølge rapporten var stærkt påkrævet. Efterfølgende blev der opsat en fredningssten. Det var vist i sidste øjeblik, da en nærliggende mergelgrav let kunne have resulteret i anlæggets endeligt. Allerede i 1942 bliver anlægget besigtiget af en fagmand med henblik på at vurdere tilstanden.

Derefter gik anlægget mere eller mindre i glemmebogen, indtil det i 2007 blev "genfundet" ved at vegetationen blev ryddet, således at anlægget kunne genopstå i al sin oprindelige væld i landskabet. Idéen var også, at en fornyet synlighed senere skulle udmøntes i lettere adgangsforhold, og dermed gøre det til en lokal seværdighed. I 2012 blev der endelig etableret en trampesti, således at man nu kan cykle eller gå ud til anlægget og nyde den imponerende dysse tæt på.

Dækstenen til gravkammeret rokker ikke mere, men det har egentlig heller aldrig været meningen. Rokkeeffekten skyldtes, at stenen på et tidspunkt

De to kamre i Kongedyssen idyllisk liggende under de store træer og i solskin – fredeligt og dog så imponerende.

havde forskubbet sig og lå uhensigtsmæssigt og dermed kunne rokke. Nu ligger den solidt, som oprindeligt tænkt. Der har for nogle år siden været henvendelser om at få Rokkestenen til at rokke igen, men det er blevet afvist, da det ville udgøre en risiko for anlægget. Navnet Rokkestenen er således misvisende i dag, men navnet er nu en del af anlæggets nyeste historie og ændres derfor ikke tilbage til "Kong Kjelds Høj".

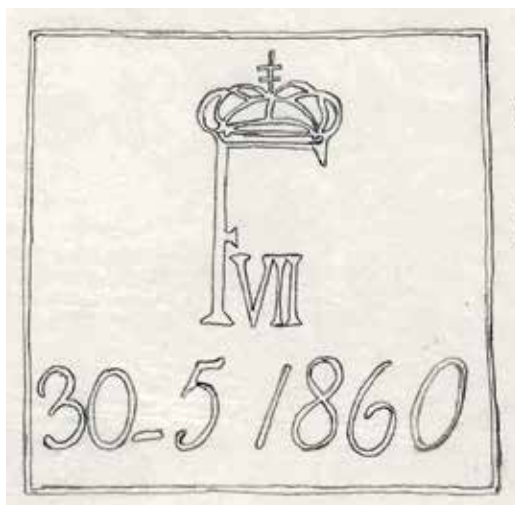
Dæmpegårdsdyssen, Kongedyssen eller Lokes Høj

Også Dæmpegårdsdyssen har flere gange skiftet navn eller fået tilføjet navne. Således er disse tre navne i virkeligheden én og samme langdysse i Tokkekøb Hegn ved Allerød. Tokkekøb Hegn fremstår i dag som et særligt naturskønt område, hvor

23 megalitgrave indgår som en del af den smukke natur. Megalitgravene omfatter rund- og langdysser samt jættestuer. Den smukkeste og bedst bevarede af disse er blevet kaldt Dæmpegårdsdyssen, fordi den ligger på Dæmpegårdens jorder. Denne dysse har i dag et lidt anderledes udtryk end Rokkestenen. Dels er kamrene fritlagte og dermed ikke højdækkede sådan som Rokkestenen. Og dels er Dæmpegårdsdyssen med sine 45 meter noget længere, men er til gengæld lidt smallere med blot 13 meter i bredden. Anlægget ligger henover en lille forhøjning, der er omgivet af flere større træer. Det bidrager alt sammen til et meget idyllisk indtryk, men samtidig er det vanskeligt at få et godt overblik over anlægget, når man kommer forbi en sommerdag, hvor der er blade på træerne.

Langdyssens idylliske placering er en af grunde-

Skitse af Frederik d. VII's monogram, som er indhugget på en af Kongedyssens randsten. Nationalmuseet.

ne til, at den blev fredet i 1903. Fredningen kom i stand, fordi Nationalmuseets gamle tegner Magnus Petersen skrev til museet i 1902. Af brevet fremgår det, at: "Paa Gaardens Grund ligger en af de smukkeste Langdysser, jeg har set; Steen ved Steen staar endnu Side om Side, og inden for Kredsen er der to grave, hvoraf den ene er undersøgt uheldigt i 1860 eller 61.... det var i sin Tid et af mine kæreste Hvilesteder, naar jeg sad der på Højen og saa ud over den smukke Skovegn". Brevet resulterede i fredning i 1903. Men blev dyssen udgravet i 1860 eller 1861? Ingen af årene – udgravningen foregik nemlig i 1859!

Dyssen er kendt for mere end den smukke beliggenhed, den er også kendt for en graffiti, der har givet dyssen sit andet navn, "Kongedyssen". For på den ene randsten er indhugget en nu noget forvitret firkant med Frederik VII's monogram samt datoen 30-5-1860. Og på dækstenen til det store kammer er der indhugget LD (nu også stærkt forvitret) for Louise Danner, Frederik VII's tredje og sidste hustru. Det bliver af mange opfattet som en smuk kærlighedserklæring, hvilket sikkert er rigtigt,

men det er samtidig også en manifestation af deres ægteskab og hendes værdighed, noget der ellers vakte en del røre og skabte indenrigspolitiske spændinger netop i året 1859. Således blev en dysse pludselig anvendt til kongelig manifestation over for regering og folk.

Men var Frederik VII også involveret i udgravningen af denne dysse ligesom i tilfældet Rokkestenen? Her må vi endnu engang forlade os på livsytte Jørgensen. Han skrev flere notater og rapporter, og selvom de er kortere end dem, vi skriver i vore dage, giver de dog fine vidnesbyrd om en regulær udgravning. Notaterne og rapporterne blev dog først genfundet i 1965. Det har derfor i stedet været Magnus Petersens opfattelse, der har påvirket eftertidens syn på udgravningen. For ligeså begejstret Magnus Petersen var for dyssen, ligeså negativt har han påvirket Frederik VII's eftermæle som en dårlig arkæolog. I brevet fra 1902 omtaler Magnus Petersen udgravningen som "*uheldig*". Dette er senere blevet tolket som udtryk for kongens dårlige evner som arkæolog, og dermed at udgravningen var af ringe kvalitet. Men i virkeligheden kan man af livsytte Jørgensens rapporter læse, at udgravningen efter datidens forhold blev foretaget omhyggeligt, men at den ikke gav nogen særlige fund, og dermed var *uheldig*.

Fra livsytte Jørgensens rapporter har vi flere vigtige vidnesbyrd: For det første, at det var det sydligste, og mindste kammer, der blev undersøgt. For det andet, at der oprindeligt må have været en høj henover dyssen, hvilket man har vanskeligt ved at forestille sig i dag. Sidst, men ikke mindst, at jorden var afbrændt inden opførelsen af dyssen. Det sidste er interessant i forhold til at forstå mekanismerne i den tidlige bondekultur, hvor man ryddede skov ved at afbrænde underskoven, det såkaldte

svedjebrug. Og hermed får man et indblik i den tidligste inddragelse af agerland, som man altså ikke kun anvendte til dyrkning, men også til at opføre gravminder. Selvom den første udgravning tilsyneladende var *uheldig*, gav den dog alligevel nogle få fund. Der blev således fundet en kindtand fra et menneske samt enkelte lerkarskår. Kammeret havde, ligesom Rokkestenen, en stenlægning i bunden, der var dækket af en større mængde brændt flint.

Hvorvidt Frederik VII selv var til stede under udgravningen i 1859 er noget usikkert, men sikkert er det, at udgravningen blev foretaget på hans foranledning, og at han besøgte dyssen året efter og satte sit eget præg på den. Det var et præg, der dels var en kærlighedserklæring og dels var en indenrigspolitisk markering, hvilket sidenhen også fik indflydelse på dyssens navn og berømmelse.

Men livskytte Jørgensens udgravning, og ikke mindst hans rapporter, gik som nævnt hurtigt i glemmebogen, hvilket fik betydning for en senere undersøgelse i 1928. Man antog fejlagtigt, at det var det nordlige og større kammer, som var blevet undersøgt af kongen, hvorfor man foretog en resultatsløs undersøgelse af det sydlige kammer. Det selvsamme kammer, som var udgravet i 1859! Man fik dog ét resultat med hjem, nemlig erkendelsen af en indre stensætning i en cirkel rundt om det sydlige kammer, der skal tolkes som den oprindelige randstenskæde omkring en runddysse. Da man senere i bondestenalderen ønskede et nyt kammer, skabte man en langdysse, i hvilken man indarbejdede den tidligere runddysse – endnu en detalje, hvorved Kongedyssen adskiller sig fra Rokkestenen.

For nylig har dyssen spillet en ny rolle, nemlig som scenografi i børnejulekalenderen "Jul i Valhal". Her indtager dyssen en fremtrædende rolle

som "Lokes Høj". Det er dog ikke en rolle, som har ændret ved de officielle navne.

Opfordring

Få tænker i dag over, hvilket fantastisk ingeniørarbejde disse storstensgrave i virkeligheden er et udtryk for. Ligesom de færreste overvejer den kolossale samfundsforandring, der omkring 3500 f.Kr. resulterede i, at man i hele Vesteuropa, inklusiv Danmark, opførte disse grave som en del af den gryende bondekultur. For 200 år siden troede man, det var alre til hedensk gudedyrkelse eller ældgamle tingsteder, men bare 40-50 år senere lancerede Worsaae ideen om, at der var tale om gravmonumenter. Og derefter tog teoriudviklingen fart. I dag har udgravninger, der dog alene forekommer i forbindelse med restaureringsarbejde og forskning, sat nye teorier i gang omkring de forskellige storstensgraves udseende. Ligesom der også arbejdes med storstensgravenes relation til bopladser og andre kulturlæg i perioden. Desuden har moderne

De forvitrede bogstaver LD – den kongelige kærlighedserklæring – som er indhugget på dækstenen til Kongedyssens store kammer.

Kongedyssens sydlige kammer, der er undersøgt hele to gange. Stenene i forgrunden er resterne af den oprindelige stenkrans omkring den første runddysse.

analyser bidrager til at fastslå, at storstensgravene har været andet og mere end blot grave. De har indgået i meget komplekse og omfattende ritualer, hvor menneskeknoget bl.a. har spillet en stor rolle. Man skal således ikke opfatte storstensgravene som grave til enkelte personer. Fund af dele af flere mennesker og brændte knogler af især kranier, både indenfor og udenfor anlæggene, mere end antyder, at vi stadig har til gode at forstå disse anlæg til fulde og deres betydning i samtiden. Mange af gravene er desværre forsvundet i dag, fordi man har anvendt stenene som skærver til vejfyld eller jernbaner, eller fordi de har ligget i vejen for moderne landbrug. Men nu er de resterende grave heldigvis alle fredede, så vi kan nyde dem og deres bidrag til vores landskab og vores kulturhistorie.

Frederik VII satte stor pris på dysser og jættestuer. Så meget, at han lod flere af dem udgrave og selv deltog i udgravningerne ved flere lejligheder. Selvom udgravningerne efter vor tids standard var overfladiske, har livskytte Jørgensens mange rap-

porter alligevel sikret os en viden, særlig om storstensgravens konstruktion, som i dag er til stor hjælp, også i den allernyeste forskning.

Både Rokkestenen og Kongedyssen er oplagte udflugtsmål, hvis man vil på skovtur, fugletur eller cykeltur, og adgangsforholdene er fine. Kongedyssen indgår endda i en af Naturstyrelsens guider over vandreture, en guide man kan hente på nettet. Siden 2012 har det også været muligt at komme helt ud til Rokkestenen. Læseren opfordres til, uanset årstid, at kridte vandrestøvlerne og komme ud og tage disse fortidsminder i øjesyn og lade sig imponere.

Læs mere

Eriksen, P. & Andersen, N. H. 2014: Stendysser. Arkitektur og funktion. Jysk Arkæologisk Selskab.
Thrane, H. 2007: Kongelig Mæcen. Frederik den Syvende og det Oldnordiske Museum. Nationalmuseets Arbejdsmark 2007, Nationalmuseet, s. 147-163.